

Väikeste Asjade Jumal

Arundhati Roy

Väikeste Asjade Jumal

Inglise keelest tõlkinud Anne Lange

Originaali tiitel:
Arundhati Roy
The God of Small Things
Flamingo 1997

Toimetanud HELLE TIISVÄLI
Kaanefoto SANJEEV SAITH

Copyright © Arundhati Roy 1997
Tõlge eesti keelde © Anne Lange ja Tänapäev, 2004, 2017
ISBN 978-9985-62-222-3
www.tnp.ee

Trükitud AS Printon trükikojas

Tänuavaldus

Pradip Krishenile, minu kõige nõudlikumale kriitikule, parimale sõbrale, armsamale. Sinuta ei oleks see raamat *see*.

Piale ja Mithvale, et nad mul olemas on.

Aradhanale, Arjunale, Bete'ile, Chandule, Carlole, Golakile, Indule, Joannale, Naheedile, Philipile, Sanjule, Veenale ja Vivekale, kes kannatasid välja need aastad, mil ma seda raamatut kirjutasin.

Pankaj Mishrale, kes raamatu laia maailma saatis.

Alok Raile ja Shomit Mitterile, kes on just niisugused lugejad, kellest kirjanikud unistavad.

David Godwinile, lendavale agendile, nõuandjale ja sõbrale. Innustava reisi eest Indiasse. Vete lahutamise eest.

Neelule, Sushmale & Krishnanile, kes hoidsid mu tuju üleval ja vormis.

Ja viimaks, aga südamest, Dadile ja Dadale. Armastuse ja toe eest.

Aitäh teile.

Mary Royle, kes mind kasvatas.
Kes õpetas mind enne Suurtele Inimestele vahelerääkimist
vabandust paluma.
Kes armastas mind piisavalt, et lasta mul minna.

LKC-le, kes nagu mina, jäi ellu.

*Mitte kunagi enam ei jutustata ühte lugu nii,
nagu oleks see ainus.*

JOHN BERGER

1

KONSERVI- & KOMPOTIPARADIIS

Mai on Ayemenemis kuum, hauduv kuu. Päevad on pikad ja niisked. Jõgi kuivab kokku ja sünkjad varesed kugistavad liikumatutel tolmuohelistel puudel helkivaid mangosid. Punased banaanid küpsevad. Leivaviljad pakatavad. Mehuses õhus sumisevad mõttetult iharad porikärbsed. Siis löövad nad ennast vastu läbipaistvaid aknaruute uimaseks ning surevad, päikesest oimetud ja juhmid.

Ööd on selged, aga valgunud täis loidu ja morni ootust.

Aga juuni alguses hakkab puhuma edelamussoon ja siis on kolm kuud tuult ja vett, nende vahel lühikest aega sillerdamas ere päike, mille eevil lapsed mängimiseks kohe ära kasutavad. Loodus läheb häbitult rohelisteks. Piirjooned hägustuvad, sest maniokipõõsaist aiad juurduvad ja puhkevad õide. Telliskivimüüre katab samblaroheline. Pipraväädid lookevad piki elektriposte üles. Umbrohud tungivad lateriidikaldaist läbi ja ronivad üleujutatud teedel. Turuplatsidel loovivad paadid. Ja teeameti kaevatud maanteeäärseisse kraavilohkudesse ilmuvad väikesed kalad.

Kui Rahel Ayemenemi tagasi tuli, sadas vihma. Viltused hõbeköied peksid vastu püdelat maad, kündes seda üles nagu kahurituli.

Vana maja seisis mäekünkal, järsk viilkatus silmini pähe tõmmatud nagu lodumüts. Samblast kriimulised seinad olid muutunud pehmeks ja maast immitsevast niiskusest veidi turses. Metsistunud, umbekasvanud aed kihas väikeste elude sosinast ja sahinast. Nastik hõõrus end rohus vastu läikivat kivi. Heatujulised kollased härgkonnad kroolisid kobrutavates lompides paarilisi taga ajada. Läbiligunenud mungo vilksas üle lehti täispillutatud sõidutee.

Maja ise paistis tühi. Uksed ja aknad olid lukus. Fassaadipoolne veranda lage. Mööblit tühi. Aga taevasinine kroomitud sabatuledega Plymouth oli endiselt maja ette pargitud ja maja sees oli Baby Kochamma ikka veel elus.

Tema oli Raheli väike vanatädi, vanaisa noorem õde. Tegelikult oli ta nimi Navomi, Navomi Ipe, aga kõik kutsusid teda Babyks. Baby Kochammaks sai ta siis, kui oli piisavalt vana, et olla tädi. Aga teda Rahel siiski vaatama ei tulnud. Ei nõbu ega väike vanatädi hakanud endale selles suhtes mingeid illusioone tegema. Rahel oli tulnud külla oma vennale Esthale. Nad olid erimunakaksikud. Arstid ütlesid "disügoodilised". Sündinud erinevatest, aga ühel ajal viljastunud munarakkudest. Estha – Esthappen – oli kaheksateist minutit vanem.

Nad, Estha ja Rahel, ei olnud kunagi eriti sarnased, ja isegi siis, kui nad olid kiitsukeste käsivartega lapsed, lamedarindsed, kõhud usse täis ja tukad Elvis Presley moodi sätitud, ei pruukinud ei sugulased, näol krampelik naeratus, ega Ayemenemis tihti annetusi korjamas käinud jakobiitliku kiriku preestrid ajada oma tavalist "kes on kes?" või "kumb on kumb?" juttu.

Segiajamine oli sügavam, asus hoopis varjatumas paigas.

Neil varastel vormitutel aastatel, mil mälu oli alles äsja loodud, mil elu oli täis Algusi ega tundnud Lõppe, ja Kõik oli Igavene, mõtlesid Esthappen ja Rahel endist koos kui Minast, ja eraldivõetuna, üksikult kui Meist. Justkui oleksid nad haruldased siiami kaksikud, füüsiliselt lahutatud, ent ühise identiteediga.

Nüüd, kõik need aastad hiljem, mäletab Rahel, kuidas ta ühel ööl Estha naljaka unenäo peale itsitades üles ärkas.

Ta mäletab ka teisi asju, mida tal polnuks õigust mäletada.

Ta mäletab näiteks (kuigi teda ennast seal ei olnud), mis Apelsinilimonaadi Onu Esthaga Abilashi kinos tegi. Ta mäletab tomativõileibade maitset – *Estha* võileibade maitset, mida sõi *Estha* – Madrase postirongiga Madrasesse sõites.

Ja need on ainult väikesed asjad.

Nojah, nüüd mõtleb ta Esthast ja Rahelist kui *Neist*, sest eraldivõetuna ei ole nad kumbki enam *Need*, kes nad olid või eales arvasid *Neist* saavat.

Eales.

Nüüd on nende elul vorm ja sisu. Esthal oma ja Rahelil oma.

Piirid, Ääred, Jooned, Servad ja Mõõdud on mõlema silmapiirile ilmunud nagu salk trolle. Lühikesed olevused pikkade varjudega, valvamas Ähmastunud sihti. Nende silmade alla on tekkinud lauged poolkuud ja nad on niisama vanad kui Ammu, kui ta suri. Kolmkümmend üks.

Ei vanad.

Ei noored.

Arvestatavalt suretavas vanuses.

Nemad, Estha ja Rahel, oleksid peaaegu bussis sündinud. Auto, millega Baba, nende isa, oli Ammut, nende ema, Shillongi haiglasse sünnitama viinud, oli Assamis teeistandustevahelisel lookleval teel katki läinud. Nad olid autost välja roninud ja end puupüsti täis liinibussi peale hääletanud. Isemoodi kaastundest, mida väga vaesed tunnevad suhteliselt jõukate vastu või ehk lihtsalt sellepärast, et nähti, kui suur ja rase on Ammu, tegid istuvad reisijad paarile ruumi ning ülejäänud tee oli Estha ja Raheli isa hoidnud ema kõhtu (ja neid seal sees), et see ei rappuks. See oli enne, kui nad lahutasid ja Ammu tagasi Keralasse elama läks.

Estha arvas, et kui nad oleksid sündinud bussis, oleksid nad saanud terve ülejäänud elu bussiga tasuta sõita. Ei tea, kust ta selle võttis või kuidas ta neid asju jagas, igatahes tegid kaksikud oma vanematele aastaid vaikselt etteheiteid, et nood olid nad eluaegsest tasuta bussisõidust ilma jätnud.

Samuti uskusid nad, et kui nad oleksid vöötrajal surma saanud, oleks riik korraldanud nende matused. Nad olid täiesti kindlad, et vöötrajad just selleks mõeldud ongi. Tasuta matuste tarvis. Aye-menemis muidugi vöötradu, kus surra, ei olnud, ja tegelikult ei olnud neid isegi Kottayamis, mis oli kõige lähem linn, aga paari sõidutunni kaugusel olevas Cochinis käies olid nad neid autoaknast näinud.

Sophie Moli matuseid riik kinni ei maksnud, sest tema ei saanud surma vöötrajal. Tema matused olid Ayemenemi vanas värskelt värvitud kirikus. Ta oli Estha ja Raheli sugulane, nende onu Chacko tütar. Ta oli neil Inglismaalt külas. Estha ja Rahel olid seitsmeaastased, kui ta suri. Sophie Mol oli peaaegu üheksa täis. Talle tehti spetsiaalne lastekirst.

Atlass-siidist linadega.

Läikivate metallist käepidemetega.

Ta lamas seal, kollased krimpleenpüksid jalas, juuksed paelaga kokku seotud ja *Made-in-England* üleõlakott kaenlas – seda ta armastas. Tema nägu oli kahvatu ja sama kortsus kui pesuküürija liiga kaua vees ligunenud põial. Koguduseliikmed seisis kirstu ümber ja kollane kirik paisus nagu kõri kurva laulu kõlast. Lokkis habemetega preestrid kõlgutasid kettide otsas viirukinõusid ega naeratanud lastele kordagi nagu tavalisel pühapäeval.

Pikad küünlad altariil vajusid looka. Lühikesed seisisid.

Kaugeks sugulaseks maskeerunud vanaproua (keda keegi ei tundnud), aga kel oli kombeks matustel surnu kõrvale ilmuda (maniakaalne matja? salanekrofiil?), kallas vatitopsule kõlmi vett ja tup-

sutas seda hardal ning veidi väljakutsuval ilmel Sophie Moli laubale. Sophie Mol lõhnas kölni vee ja kirstulaudade järele.

Margaret Kochamma, Sophie Moli Inglismaa ema, ei lubanud Chackol, Sophie Moli bioloogilisel isal, kätt endale lohutuseks ümber panna.

Perekond seisis kobaras koos. Margaret Kochamma, Chacko, Baby Kochamma ja tema kõrval tema vennanaine Mammachi – Estha ja Raheli (ja Sophie Moli) vanaema. Mammachi oli poolpime ja kandis kodust välja minnes alati tumedaid prille. Pisarad jooksid nende alt ja habisesid piki lõuga alla nagu vihmapiisad katuseräästast. Ta paistis oma koltunud kräsulisse sarisse mässitult nii väike ja haige. Chacko oli Mammachi ainus poeg. Naine ahastas omaenda ahastusest. Poeg oli ta laastanud.

Kuigi Ammul, Esthal ja Rahelil lubati matustele tulla, pidid nad seisma eraldi, eemal ülejäänud perekonnast. Neile ei vaadatud otsa.

Kirikus oli palav ja kallade valgete õite krõbedakstõmbunud servad keerasid rulli. Kirstu pandud õie sees suri mesilane. Ammu käsi värises ja lauluraamat koos sellega. Tema nahk oli külm. Estha, vaevu ärkvel, seisis tema kõrval, kipitavad silmad läikimas nagu klaas, lõkendav põsk surutud vastu Ammu paljast, lauluraamatut hoidvat värisevat käsivart.

Rahel seevastu oli täiesti ärkvel, Tegelikult Eluga võitlemise vaevadest trotslikult valvas ja rabe.

Ta märkas, et Sophie Mol oli oma matustel ärkvel. Ta näitas Rahelile Kahte Asja.

Esimene Asi oli kollase kiriku äsja ülevärvitud kõrge kuppel, mida Rahel ei olnud varem seestpoolt vaadanud. See oli värvitud siniseks nagu taevas, kus hulpisid pilved ja vuhisesid tillukesed reaktiivlennukid, mis jätsid endast maha valged, pilvedest risti-rästi läbi lõikavad sabad. Tõsi (tuleb tunnistada), et neid asju oluaks lihtsam märgata kirstust, ülespoole vaadates, kui kirikupingis seistes, piiratuna kurbadest puusadest ja lauluraamatuist.

Rahel mõtles sellest, kes oli näinud vaeva ja roninud üles, kaasas värvipurgid – valge pilvede jaoks, sinine taeva, hõbedane lennukite tarvis – ja pintsliid ja vedeldaja. Ta kujutas ette, missugune too seal üleval võinuks olla: keegi Velutha moodi, palja läikiva kehaga, istub aga laudadel, kõlgub tellingutel kiriku kõrge kupli all ja maalib hõbedasi reaktiivlennukeid sinisesse kirikutaevasse.

Ta mõtles, mis juhtub, kui köis rebeneks. Ta kujutas ette, kuidas see mees siis nagu tume täht omamaalitud taevast alla kukub. Lõmastatuna kuumal kirikupõrandal lamab, tume veri nagu saladus koljust välja nirisemas.

Selleks ajaks teadsid Esthappen ja Rahel juba, et maailmal on teisigi viise inimeste lõmastamiseks. Neile oli see lõhn juba tuttav. Iiveldavmagus. Nagu vanad roosid tuules.

Teine Asi, mida Sophie Mol Rahelile näitas, oli nahkhiirepoeg.

Matusetalituse ajal vaatas Rahel, kuidas väike sünkjas nahkhiir Baby Kochamma kallil matusesari külge klammerdudes oma krõnk-sus käppadega üles ronis. Kui ta jõudis selle kohani, mis jäi sari ja pluusi vahele, Baby Kochamma kurbusevoldini, Baby Kochamma palja kõhuni, siis naine kiljatas ja rapsas lauluraamatuga õhku. Laulmine katkestati, mis-on-itati ja mis-lahti-tati ja karvustsasiti ja saris-rapsiti.

Kurvad preestrid raputasid kuldsõrmustatud sõrmedega oma lokkis habemeid, justkui oleksid salaämblikud neisse äkki ämbliku-võrgud pununud.

Nahkhiirepoeg lendas üles taevasse ja muutus reaktiivlennukiks ilma risti-rästi sabata.

Ainult Rahel märkas, kuidas Sophie Mol kirstus salaja hundirastast viskas.

Kurb laul võeti uuesti üles ja ühte ja sedasama kurba värsirida lauldi kaks korda järjest. Ja kollane kirik paisus veel kord häälest nagu kõri.

Kui nad Sophie Moli kirstu kiriku taga väikeses surnuiais alla maa sisse lasid, teadis Rahel, et Sophie Mol ei ole surnud. Ta kuulis (Sophie Moli eest) punaka muda pehmet kukkumist ja oranži lateriidi kõva kukkumist, mis kriipis kirstu ilusa läikiva laki kõik puha ära. Ta kuulis läbi lakitud kirstulaudade, läbi atlass-siidist kirstulinate tuhm-mütsatusi. Kurbade preestrite hääled all muda ja puidu matid.

*Sinu kätte, armuline Isa,
annan ma selle labkunud lapse vaimu.
Ja tema ibu läheb tagasi mulla sisse, kust ta on võetud:
muld mullaks, tubk tubaks, põrm põrmuks.*

Sophie Mol kisendas mulla all ja rebis hammastega atlass-siidi. Aga kisa läbi mulla ja kivi ei kosta.

Sophie Mol suri, sest ta ei saanud hingata.

Matused tapsid ta. Mull mull aks mull mull aks mull mull aks. Tema hauakivil seisis: *Liig põgusalt meid saatis päiksekiir.*

Ammu seletas pärast, et Liig Põgusalt tähendab Liiga Vähe Aega.

Pärast matuseid viis Ammu kaksikud tagasi Kottayami politseijaoskonda. See koht oli neile tuttav. Suurema jao eelmisest päevast olid nad siin veetnud. Ennetades läppunud uriini teravalt vingust lehka, mis oli imunud seintesse ja mööblisse, pigistasid nad oma ninasõõrmed kokku, enne kui hais kohale jõudis.

Ammu küsis jaoskonna ülemat ja kui ta tema kabinetti juhatati, ütles, et on tehtud hirmus viga ja ta tahaks kirjutada avaldust. Ta palus luba näha Veluthat.

Inspektor Thomas Mathew' vuntsid olid puhmas nagu mõnel India lennukompanii sõbralikul maharadžal, aga silmad olid tal salalikud ja saamahimulised.